

Felére csökken a szakmai gyakorlatok időtartama. Ezek sokkal céltudatosabbak és intenzívebbek lesznek, és nem a képzés végső szakaszában, hanem a vonatkozó elméleti ciklusok előtt kell őket abszolválni. A fenti változásoktól remélhető, hogy a szakmai gyakorlatok keretében szerzett ismereteket a képzés további időtartama alatt el lehet mélyíteni, meg lehet erősíteni (ez egyébként a fentebb már ismertetett "klinikai megközelítés" lényege).

Az EBG úgy tekinti magát, mintha nemcsak felsőfokú oktatási intézmény, de kutató-fejlesztő műhely is volna. Az új képzési program megvalósítása csak akkor lesz harmonikus és koherens, ha a képzésben tevékenykedő valamennyi fél: az EBG állandó tanári kara, a megbízott külső előadók, a szakmai gyakorlatok vezetői rendkívül szoros együttműködést alakítanak ki egymás között.

A gyakorlati megvalósítás garanciái

A képzési programot számos felsőbb hatóságnak kell jóváhagynia. A formális jóváhagyás azonban önmagában véve még nem elegendő, minthogy a tervezett fejlesztést az EBG elképzelhetetlennek tartja, ha nem kapja meg hozzá a szükségesnek ítélt szemé-

lyi és anyagi feltételeket. (Az anyagi feltételek elsősorban helyiségekre és technikai berendezésekre vonatkoznak.)

A fentiekben ismertetett képzési politika és program első látásra talán merevnek és túlszabályozottnak tűnik, pedig pontosan ez az, amit az EBG mindenképpen el akar kerülni. A statikus, merev, megváltoztathatatlan képzési politika helyett rendkívül rugalmas; innovatív politikára van szükség. Olyanra, amely mindig kész a megújulásra, az új eredmények befogadására, amelynek középpontjában a fejlődés kihívásaihoz való alkalmazkodás áll. Ennek a merőben új képzési politikának a bevezetése csak fokozatosan mehet végbe, és a szakirodalmi informatika gyakorlati és elméleti szakembereinek állandó dialógusára kell épülnie.

/GLUTZ-RUEDIN, B.: L'Ecole de bibliothécaires de Genève restructure son curriculum. = ARBIDO-R, 4. köt. 1. sz. 1989. p. 5-9./

(Sebestyén György)

Információs szakemberek képzése az NSZK-ban

A könyvtár- és információtudomány oktatását NSZK-szerte az újdonságok hiánya, a változatlanság jellemezte a 80-as évek második felében. A szakmai egyesületek belső ügyeiket intéz(get)ték, a főhatóságok tétlenkedtek, az egyetemeken és főiskolákon a jól bevált régi sémák uralkodtak. Még szakmai viták sem folytak a szakemberképzés időszerű kérdéseiről. Pedig figyelemre méltó változásokat lehetett volna megfigyelni: a hallgatók érdeklődése az információtechnikai eszközök és alkalmazások helyett egyre inkább a tájékoztatási munka elvi alapjai, tartalmi és módszertani kérdései felé fordult.

A képzés sajátosságai

A könyvtáros és információs szakemberképzést számos egyedi sajátosság jellemzi:

- ▶ a könyvtár- és információtudományi szakismertetek gyors ütemben avulnak el, az ún. felezési idő folyamatosan csökken, ami lényegesen megnöveli a továbbképzéssel szemben támasztott követelményeket;
- ▶ a folyamatosan megújuló szakmai ismeretek miatt rendkívül nehéz feladattá válik a valamennyire is időtálló, egységes rendszerbe foglalt tananyag kialakítása és oktatása, egységes terminológia és vizsgaanyag összeállítása, jegyzetek és segédletek megírása;
- ▶ mivel a képzésben egyre inkább a gyakorlat dominál, nem vagy alig marad idő a tudományos alapok és elméleti kérdések megvitatására;

- ▶ azok a munkaterületek, ahol a végzett hallgatók elhelyezkedhetnek, rendkívül változatosak, s emiatt a képző intézményeknek széles körű szakmai ismereteket kell(ene) biztosítaniuk.

Az oktatás gyakorlati jellege az oktatási struktúrában is tükröződik. E tekintetben mérvadó változások ma nem az egyetemeken, hanem többnyire a főiskolákon tapasztalhatók. Az információs szakemberképzés egyébként is mindinkább a főiskolák hatáskörébe helyeződik át.

Információtudományi oktatás az egyetemeken

A 70-es években az egyetemi információtudományi oktatás kísérleti jellegű volt, tényleges képzés csak néhány egyetemen folyt. A 80-as években ehhez képest is csökkent az információtudomány elmélete iránti kereslet. A vállalatoknak adatfeldolgozókra, információs rendszerszervezőkre lett és van szükségük, nem pedig elméleti szakemberekre. Emiatt az informatikusok egyetemi képzése válságba jutott. Csökkent a pénzügyi támogatás, nőttek az adminisztratív megszorítások, az oktatás tematikája elavult, fokozódott az oktatók csalódottsága is. Így az információtudományt önálló szakként ma már egyáltalán nem oktatják egyetemi szinten. Kitéleződött az elméleti és a gyakorlati képzés közti elmentét. Eldöntésre vár a kérdés: lehet-e elsődleges egyetemi feladat a gyakorlatra orientált, speciális ismeretekkel rendelkező információs szakemberek képzése, illetve szükség lesz-e a jövőben olyan

sokoldalúan képzett, kreatív szellemi informatikusokra, akik képesek az önálló problémamegoldásra a gazdasági és kulturális élet különféle területein?

A horizontális (kiegészítő) és vertikális (továbbképző) jellegű egyetemi képzés jelenlegi helyzetét hibás kompromisszumok idézték elő. Az egyetemeken végzett informatikusok ennek ellenére még könnyen találnak maguknak munkahelyet az egyre bővülő információs szektorban.

Gyakorlati jellegű képzés a főiskolákon

Az információs szakemberek képzése a főiskolákon időben szűkre szabottabb, az egyetemhez képest gyakorlatiasabb. A főiskolák elsősorban a felsőoktatási és a közművelődési könyvtárak számára képeztek-képeznek szakembereket. Mivel az utóbbi években lényegesen csökkent az e területeken betöltetlen állások száma, a főiskolák arra kényszerültek, hogy módosítsák oktatási stratégiájukat, korszerűsítsék tanterveiket, és jobb elhelyezkedési perspektívákat kínáljanak a hallgatóknak. Kétféle stratégiát dolgoztak ki.

1. *Integrált informatikusképzés*, melynek keretében az informatika szakot más szakokkal – pl. elektrotechnika, biotudományok, egészségtudományok – párosítják.
2. *Komplex informatikai szakképzés*, melyben az információs-dokumentációs ismeretek teljes keresztmetszetét oktatják, s ezáltal sokoldalú információs szakembereket képeznek ki az információmenedzsment feladatainak ellátására.

Az információs szakemberképzés jövője

Az információs szakemberekre a híd, az összekötő, az információközvetítő szerepe vár a jövőben. Az oktatásnak erre a szerepkörre kell felkészítenie. Az egyetemi és főiskolai tantervek középpontjába egyaránt az információkereső nyelvek, a számítógépes információkeresés és az információgazdálkodás oktatását kell helyezni. Az információs szakemberekkel szemben a 90-es években az alábbi követelményeket kell támasztani:

- ▶ képesség a legkülönbözőbb forrásokból származó információk feltárására és beszerzésére;
- ▶ képesség az információk elemzésére, struktúrájuk feltárására, az információkeresési stratégia meghatározására;
- ▶ képesség az információk lefordítására, kódolására és átültetésére, a szaknyelvek, keresőnyelvek, fogalmi rendszerek alkalmazására;
- ▶ képesség az információs és kommunikációs technikai eszközök kezelésére és célszerű alkalmazására.

A sokoldalúan képzett információs szakember egy személyben több munkakör ellátására képes: egyszerre tud "információcserkész", tanácsadó, közvetítő és technikus lenni.

Az információs szakemberek képzésében négy súlyponti feladatkör határozható meg:

- ▶ oktatni kell az információ-előállítás, -terjesztés és -felhasználás komplex folyamatát;
- ▶ tudatosítani kell, hogy a szakirodalmi tájékoztatással kapcsolatos minden részterület beletartozik az információs szakember munkakörébe;
- ▶ oktatni kell a hagyományos és a legújabb információtechnikai eszközök alkalmazását és kezelését;
- ▶ tudatosítani kell, hogy az információs munka nemcsak szakismereteket, hanem emberismeretet, jó kommunikációs készséget, ítélőképességet, nyitott személyiséget is kíván.

Az angolszász országokban a könyvtár- és információtudomány szakmai integrációja már megvalósult. Az egységessé vált tudományág szervezésévé váltak az információgazdálkodással kapcsolatos szakismeretek is. Az NSZK-ban ma még nincs egységes oktatási tematika az információs szakemberképzés területén. Az oktatás színvonala változó, tematikája esetleges. Nincsenek szakmai viták, fejlesztési tervek, sok a bizonytalanság.

Továbbképzési kínálat

Az információs szakemberek továbbképzési igényeit gazdag, ám áttekinthetetlen választék hivatott kielégíteni. A felhívások, programfüzetek esetlegesen jelennek meg, kínálatuk felettébb vegyes. A programokat nem koordinálják, nincs egységes koncepció, és hiányos az oktatáshoz szükséges infrastruktúra is. Továbbképzési programok szervezésével és megtartásával igen sokan foglalkoznak:

- ▶ a hardver- és szoftver-előállítók, akik ügyfeleik, megrendelőik számára nyújtanak betanulási segítséget;
- ▶ a szakmai egyesületek, műszaki-gazdasági kamarák, tudományos társaságok, amelyek tagjaik tájékoztatását, továbbképzését segítik időszerű szakmai kérdésekben;
- ▶ a magánvállalkozások, amelyek így teszik teljesebbé kínálatukat;
- ▶ a vállalatok, amelyek saját alkalmazottaik továbbképzését önerőből oldják meg.

Oktatási infrastruktúra

Az eredményes továbbképzés elengedhetetlen feltétele az infrastrukturális háttér megléte. Ebbe a körbe sorolhatók:

- ▶ oktatási jegyzet- és dokumentumellátottság, online elérhető, oktatási tárgyú adatbázisok;
- ▶ oktatási továbbképzési információs központ, amelyben címet, tanfolyami és rendezvényi választékot, oktatási tárgyú dokumentumokat, jegyzeteket és tananyagokat tartalmazó katalógusok vagy adatbázisok találhatóak;
- ▶ az oktatás és a továbbképzésben részt vevők érdekeit egyaránt védő szakmai egyesület;
- ▶ K+F szervezet az oktatáskutatási és fejlesztési, módszertani, tanácsadói és koordinációs feladatok ellátására;
- ▶ az oktatók (tovább)képzését szolgáló programok;

- ▶ az oktatók helyi és regionális tapasztalatcseréje;
- ▶ a nemzetközi szakmai kapcsolatok feltételrendszere;
- ▶ oktatástechnológiai eszközök;
- ▶ a könyvtáros- és informatikusképzés primer folyóiratai.

Az információs szakemberképzés szempontjából kiemelt jelentőségűek az alábbi primer folyóiratok:

- ▶ *Education for Information*,
- ▶ *Information Technology Training*,
- ▶ *International Information, Communication and Education*,
- ▶ *Journal of Education for Library and Information Science*,
- ▶ *Newsletter in Education and Training Programmes for Information Personnel*,
- ▶ *Training and Education*.

Az oktatási vonatkozású folyóiratcikkek az oktatáskutatással és fejlesztéssel foglalkozó szakemberek elemzik, értékelik és kivonatolják. Megkülönböztetett figyelemmel kísérik a számítógéppel segített oktatás, a távoktatás, a távközlési műholdakon át sugárzott oktatási programok témaköreit. Megoldásra váró módszertani feladat a különféle tanfolyamok és oktatási jegyzetek, tesztek és az oktatók minősítési rendszerének kimunkálása.

Az oktatók oktatása

A tudományos-műszaki tájékoztatás szakembereinek csak kis hányada rendelkezik tanári diplomával,

pedagógusi kvalitásokkal. Annak a szakembernek azonban, aki oktatásra vállalkozik, alkalmasnak és felkészültnek kell lennie. Értenie kell ahhoz, hogy a hallgatókban kibontakoztassa azokat a készségeket, amelyek a korszerű tájékoztatási munkához nélkülözhetetlenek. Ezek az alábbiak:

- ▶ kommunikációs készség,
- ▶ információs menedzseri szemlélet,
- ▶ analitikus és kreatív problémamegoldó képesség,
- ▶ információhasznosítási és -feldolgozási képesség.

Az oktatók (tovább)képzési rendszere ma még szervezetlen és nem kielégítő színvonalú. Újratervezésre és folyamatos korszerűsítésre szorul. Az első lépéseket már megtette a hannoveri és a kölni főiskola: *Hannoverben* sikeres modellkísérleteket folytattak az egyetemi könyvtári és informatikai tanszék oktatóinak bevonásával, *Kölnben* pedig továbbképző programot szerveztek a főiskolai oktatók számára az elektronikus adatfeldolgozás aktuális kérdéseiről.

/MARLOTH, H.–REINHOLD, D.–SCHMIDT, R.: Die Ausbildung zur Informationsarbeit – BID-bezogene Aus- und Fortbildung zwischen Engagementdefizit und Professionalisierung. = Nachrichten für Dokumentation, 40. köt. 5. sz. 1989. p. 273–281./

(Nagy Gábor Ádám)

A francia CNRS dokumentációs tevékenységének 50 éve: a CDST-től az INIST-ig

A francia *Centre National de Recherche Scientifique et Technique* (CNRS = a Tudományos és Műszaki Kutatás Országos Központja) 1989-ben ünnepelte fennállásának ötvenedik évét. A dokumentációs tevékenység kezdettől fogva fontos funkciója volt, ennek fél évszázados fejlődését tekintjük át.

Az *INIST (Institut de l'Information Scientifique et Technique)* a CNRS két dokumentációs központjának fúziója útján jött létre 1988-ban: az egyik a *CDST (Centre de Documentation Scientifique et Technique)*, a másik pedig a *CDSH (Centre de Documentation en Sciences Humaines et Sociales)* volt.

A CNRS dokumentációs tevékenységének első évtizedei

A CNRS dokumentációs tevékenységének fő célja kezdetben egyszerűen a kutatók segítése volt, hogy az őket érdeklő dokumentumokat könnyen és gyorsan megtalálják.

A periodikaosztálynak kellett a lehetőségekhez képest minél több francia és külföldi tudományos fo-

lyóiratot beszereznie, és olyan naprakész nyilvántartást vezetnie róluk, melynek alapján bármely időszaki kiadvány holléte bármikor megállapítható.

A kutatók hatékonyabb támogatása érdekében dokumentációs szolgálat megszervezésére is sor került, amelynek egyebek között fontos feladata lett, hogy szerződéses együttműködést alakítson ki a különböző bibliográfiai központokkal és tudományos egyesületekkel.

1940-ben indult a *Bulletin Analytique* című, kéthavonként megjelenő tájékoztató kiadvány, amelyet a kutatólaboratóriumok díjmentesen, a nagyobb vállalatok előfizetés ellenében kaptak meg. 1956-ban a folyóirat a *Bulletin Signalétique* címet vette fel; 1989-ig nem kevesebb mint 140 ezer referátumot publikált. A szerzői és tárgyszóindexek manuális elkészítése nem kis nehézséget okozott, a nagyarányú munka sürgette a gépesítést. Ez 1956-ban kezdődött meg, ami azután lehetővé tette a referáló kiadványok automatizált előállítását, végül a PASCAL adatbank létrehozását.

A dokumentációs tevékenység kapcsán feltárt dokumentumok terjesztéséről is gondoskodni kellett.